

To be or not to be? Or – to not be? Dochází ke změně v postavení anglické zápornky not a infinitivního to?¹

Jakub Sláma (Praha)

TO BE OR NOT TO BE? OR – TO NOT BE? IS A CHANGE TAKING PLACE IN THE ORDERING OF THE NEGATOR NOT AND THE INFINITIVE MARKER TO?

The paper notes that while grammars and other linguistic works assume that *not* precedes the infinitive marker *to* in English, one can quite often encounter the reverse ordering, *to not*. The second section provides an overview of the relevant literature. The third section compares spoken data from the British National Corpus and the Spoken BNC2014, and analyzes the written data from the Corpus of Historical American English, concluding that the frequency of *to not* (relative to *not to*) has indeed been rising significantly in recent decades. The fourth section attempts to identify some factors underlying this change, most importantly chunking and potential semantic differentiation. It is suggested that chunking might be an especially important factor affecting the change, but further analysis is needed, relying on more advanced statistical methods.

KEYWORDS

chunking, cognitive linguistics, colostruční analýza, konstrukční gramatika, split infinitive, syntaktická variace

KLÍČOVÁ SLOVA

chunking, kognitivní lingvistika, kolostrukční analýza, konstrukční gramatika, rozdělený infinitiv, syntaktická variace

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366591.2021.1.3>

1. ÚVOD²

Mluvnice angličtiny se shodují na tom, že „záporný infinitiv se tvoří pomocí *not*, které se klade před první složku infinitivního tvaru: *not to carry*, *not to be written*, *not to have*

---

1 Publikace vznikla s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092.

2 Raná podoba tohoto příspěvku zazněla na doktorském semináři Ústavu anglického jazyka a didaktiky FF UK, na konferenci Hradec Králové Anglophone Conference a na interním setkání skupiny EPoCC v roce 2019. Všem účastníkům děkuji za diskusi a podněty, jmenovitě bych rád poděkoval především Evě Lehečkové za podnět související s kolostrukční analýzou, Mirjam Friedové za diskusi na setkání skupiny EPoCC, Barboře Štěpánkové za připomínky k první verzi tohoto textu a Michalu Lázníčkovi za poznámky k termínu *chunking* a jeho překladu. Za připomínky k rukopisu děkuji dvěma anonymním recenzentům a také E. Lehečkové a V. Veselému.

written“ (Dušková a kol., 2012, s. 267). Referenční a další gramatiky obvykle implicitně předpokládají, že postavení zápornky před *to* (dále *not to V*) je jediná možná varianta, a alternativní postavení zápornky po *to* (dále *to not V*) vůbec nezmiňují (srov. však oddíl 2). V současném úzu se však s tímto postavením lze setkat běžně; srov. př. (1) z neformální mluvené angličtiny v seriálu — viz dále — a př. (2) a (3) z poloformální přednášky z cyklu TED Talks.

- (1) *I would never pretend **to not know** you, Connell.*
- (2) *Wouldn't it be so much easier **to not take** things personally? [...] So the first strategy **to not take** it personally is: it's not about me. (Imbo, 2019)*
- (3) *And then people would be able to eat it and they'd be able **to not go** blind. (Specter, 2010)*

Varianta *to not V* se objevuje i v textech, které by mohly být považovány za nositele jazykového standardu: srov. př. (4) z odborného textu, (5) z vědecké, ale popularizační knihy a př. (6) a (7) z beletrie:

- (4) *it is difficult **to not recognize** this difference in probabilities and its potential impact (Gries, 2013, s. 141)*
- (5) *Many claim **to not care** what anyone thinks of them. (Burnett, 2016, s. 222)*
- (6) *“But I guess it would be worse **to not turn** eleven, right?” (Cummins, 2020, s. 320)*
- (7) *“Listen, if we're going to do this, the first thing is, you have **to not be** an idiot, okay?” (Cummins, 2020, s. 337)*

Za povšimnutí stojí to, že první věta (ze seriálu *Normal People*) se ve skutečnosti ve scénáři objevuje v následující podobě; ve finální verzi seriálu však herečka ústy hlavní postavy užívá variantu *pretend to not know*:³

- (1b) *I would never pretend **not to know** you, Connell. (Rooney — Birch, 2019, s. 23)*

Označení *varianta* zde užívám neterminologicky, tj. aniž bych jím chtěl naznačovat, že mezi *not to V* a *to not V* nemůže existovat funkční rozdíl. Obě varianty jsou nicméně mluvčími užívány souběžně; např. v románu *American Dirt*, ze kterého pochází příklady (6) a (7), autorka běžně užívá i varianty *s not to*:

- (8) *Lydia tries her best **not to consider** the many words that will never come out of her mouth now... (s. 8)*
- (9) *Unlike many of his colleagues — he's not sure which ones, but it doesn't matter — he happens **not to be** on the cartel payroll. (s. 11)*
- (10) *She sits him on Abuela's gold velveteen couch with instructions **not to move**. (s. 12)*

3 Podobné „úpravy“ si všímá Kato (2001, s. 312–313): kniha publikovaná v roce 1930 obsahuje větu *She seemed not to know what he meant*; její audioverze z r. 1985 obsahuje větu *She seemed to not know what he meant*.

Primárním cílem tohoto textu je odpovědět na otázku, zda dochází v angličtině k vývoji v postavení záporného *not* v infinitivu, tj. zda je možné, že gramatiky odrážejí dřívější stav jazyka a současný úzus se od tohoto stavu liší, a případně zjistit, v jakých kontextech (a snad tedy i z jakého důvodu) mluví variantu *to not V* užívají.

Ve druhém oddílu shrnuji, co o variantě *to not V* (a případně o konkurenci obou variant) uvádí lingvistická literatura. Ve třetím oddílu dokládám, že v britské i v americké angličtině frekvence varianty *to not V* v posledních desetiletích výrazně narůstá. Ve čtvrtém oddílu dokládám, že tento vývoj může být podmíněn třemi faktory: tzv. chunkingem, sémantickou diferenciací a prozodickými faktory. Závěrečný oddíl získané poznatky shrnuje a relativizuje.

2. ZÁPORNÝ INFINITIV V ANGLIČTINĚ A POSTAVENÍ ZÁPORKY NOT

Užití *not* po infinitivním *to* si všímá např. už Jespersen (1917, s. 50), který jej označuje jako „not yet recognized“ a který se domnívá, že motivací pro užití varianty *to not* je snaha o vyhnutí se dvojznačnosti (*he tried to not look that way* je podle jeho názoru potenciálně méně dvojznačné než *he tried not to look that way*). (Za zmínku stojí to, že Jespersen v textu variantu *to not* sám dvakrát používá — v obou případech po substantivu *command*.) Podobně Huddleston a Pullum (2002, s. 805–806) zmiňují, že pořadí *to not V* může být výsledkem snahy o vyhnutí se dvojznačnosti. Jak bylo nicméně zmíněno v úvodu, gramatiky angličtiny (např. Quirk a kol., 1985; Biber a kol., 2007; Aarts, 2011; Depraetere — Langford, 2020) obvykle (implicitně) předpokládají postavení *not to V*. Huddleston (1984, s. 136) uvádí, že obvyklá pozice zápornky *not* je na počátku nefinitivního slovesného tvaru (*not having seen, not to be working*), ale (bez dalšího vysvětlení) zmiňuje, že nejde o jedinou možnost.

Postavení *to not V* obvykle nezmiňují ani práce o negaci v (nespisovné) angličtině (např. Tieken-Boon van Ostade a kol., 1999; Anderwald, 2002; Iyeiri, 2005; Blanchette, 2015; Wallage, 2017), ani práce o infinitivu a nefinitivních slovesných tvarech v angličtině (Poutsma 1923; Egan, 2008; Rudanko, 2011, 2017; Rickman — Rudanko, 2018; Kaunisto — Rudanko, 2019). Pokud postavení *to not V* výjimečně zmiňují, obvykle jej pouze dokládají příkladem bez dalšího komentáře (např. Mazzon, 2014, s. 116), případně tvrdí, že mezi alternativami *not to V* a *to not V* existuje rozdíl v dosahu (např. Déprez, 2017, s. 109). Rozdíl v dosahu negace předpokládá i Radford (2009, s. 163), který tvrdí, že tento rozdíl vede k rozdílu významovému: věta (12) podle Radforda implikuje úmyslnější projev vzdoru než věta (11):

(11) *He decided not to cooperate with the police.*

(12) *He decided to not cooperate with the police.*

Ačkoliv řada zde dosud citovaných příkladů by vázanost takového sémantického rysu na variantu *to not V* mohla dokládat, ve světle jiných (*they'd be able to not go blind*) se nezdá být plauzibilní (srov. též příklad (1) ve scénáři seriálu a (1b) ve zfilmované „verzi“). V každém případě jde však pouze o introspektivní domněnku nepodloženou daty; Radfordův příklad je navíc vymyšlený, resp. přejatý z publikace Nasu (2002,

s. 126), v níž je jako jeho zdroj citována osobní komunikace s Radfordem. Newman(ová) (2018, s. 7) naopak tvrdí, že mezi variantami pro mluvčí neexistuje významový rozdíl a že někteří mluvčí sice preferují *to not*, nicméně používají obě varianty. Dokládá také, že ve webovém korpusu angličtiny je varianta *not to* asi šestkrát až sedmkrát častější, nicméně tyto údaje nezohledňují, že *to* může být také předložka, a zahrnují i ustrnulé vazby typu *not to mention*.

Pollock (1989, s. 375), Ouhalla (1990, s. 202), Kim (2000, s. 131–132) a Nasu (2002, s. 129) postavení *to not V* zmiňují a přistupují k němu optikou transformační generativní gramatiky. Navrhují pouze formální pravidla pro transformaci „normálního“ — tento přívlastek používají dva ze zmíněných autorů — pořadí *not to V* na pořadí *to not V*. Např. Nasu (2002, s. 129) tvrdí, že alternace variant *not to V* a *to not V* je výsledkem aplikace různých transformací na hloubkovou strukturu $[_{TP} T [_{NegP} [_{Neg} [_{Neg} (not)]] [_{to-P} to [_{VP} (not) V...]]]]]$. Tento směr úvah o jazyce však nepřináší žádné relevantní poznatky týkající se konkurence dvou zde sledovaných variant.

Varianta *to not V* bývá někdy zmiňována jako příklad tzv. rozděleného infinitivu (angl. *split infinitive*, srov. např. Dušková a kol., 2012, s. 266; Quirk a kol., 1985, s. 497; Mikulová, 2011, s. 15–16, 28; Carnie, 2012, s. 36; Gonzalez — Dita, 2017, s. 244). Tomu bylo věnováno mnoho pozornosti jak z pozic lingvistických (např. Close, 1987; Perales-Escudero, 2011), tak z pozic laických, resp. nelingvistických (např. Seldon, 1963; Sanders, 1988; Schabes, 1994), a také, jak je notoricky známo, z pozic preskriptivistických (srov. např. Butterfield, 2015). Práce o rozděleném infinitivu ale obecně nevěnují záporce *not* příliš pozornosti. Například Kostadinova (2018, s. 274–275) ve své práci infinitivy rozdělené záporkou *not* do zkoumání nezahrnuje, protože se domnívá, že jsou odlišné od infinitivů rozdělených příslovečnými výrazy (*to really know*), a to přinejmenším možnostmi variace (*s not* jsou možná pouze dvě alternativní postavení, ale srov. *really to know*, *to know really* a *to really know*). Vydání známé příručky nakladatelství Merriam-Webster (*Webster's Dictionary of English Usage*, Gilman, 1989) v textu o rozděleném infinitivu explicitně uvádí, že záporkou *not* se obvykle infinitiv (resp. *to* a holý slovesný tvar) nerozděluje.⁴

Některé publikace variantu *to not V* zmiňují v souvislosti s rozdíly mezi britskou a americkou angličtinou: zdá se, že rozdělený negativní infinitiv je častější v amerických varietách angličtiny (Rohdenburg — Schlüter, 2009, s. 377; Berlage, 2009, s. 130; Butterfield, 2015). To potvrzuje i Fitzmaurice(ová) (2000, s. 61), která postavení *to not V* zmiňuje v textu o stylistických posunech; autorka cituje příklady *to not V* z mluveného jazyka, z psaného jazyka i z médií a považuje je za doklad konvencionalizace *to not V*.

3. NARŮSTÁ FREKVENCE VARIANTY TO NOT V?

V tomto oddílu se zabývám otázkou, zda v posledních desetiletích dochází k nárůstu relativní frekvence varianty *to not V* (oproti variantě *not to V*). Vycházím přitom pro

4 Srov.: „One word of warning. In some sentences — particularly ones where the infinitive comes after a copula and particularly ones with a negative like *never* or *not* — the infinitive is customarily not split.“ (Gilman, 1989, s. 868)

britskou angličtinu z mluvené části Britského národního korpusu (BNC) z 90. let a z mluveného korpusu Spoken BNC2014 (Love a kol., 2017), který je o dvacet let mladší.⁵ Pro americkou angličtinu pak vycházím z největšího dostupného diachronního korpusu (americké) angličtiny, tj. Corpus of Historical American English (COHA), srov. Davies (2012).⁶

3.1 MLUVENÁ BRITSKÁ ANGLIČTINA

Následující tabulka ukazuje počty dokladů sekvencí *not to V* a *to not V* v mluveném subkorpusu BNC a v mluveném korpusu Spoken BNC2014:

	BNC	Spoken BNC2014
<i>not to V</i>	1072	830
<i>to not V</i>	25	144
poměr	42,88	5,76

TABULKA 1. Počty dokladů obou variant

Jak ukazuje poslední řádek tabulky, na jeden doklad *to not V* v mluvené části BNC připadá téměř 43 dokladů *not to V*; oproti tomu v novějším mluveném korpusu připadá na jeden doklad *to not V* pouze necelých šest dokladů *not to V*. Rozdíl v poměru obou forem je statisticky vysoce významný ($\chi^2 = 107,6582$; $p < 0,00001$). Na základě toho lze tvrdit, že v mluvené britské angličtině během dvou desetiletí skutečně relativní frekvence varianty *to not V* oproti frekvenci *not to V* výrazně vzrostla.

3.2 AMERICKÁ ANGLIČTINA

Podle korpusu COHA se v americké angličtině varianta *to not V* objevuje už ve 20. letech 19. století:

- (13) *it was my mis[è]re to not pay monsieur Thomas (1822)*
 (14) *much more easy to not see a shadow that falls upon our pathway, than to see a shadow where indeed there is no shadow (1828)*

Během 19. století jsou nicméně doklady spíše sporadické, avšak objevují se v různých syntaktických kontextech; srov. následující doklady, v nichž je infinitiv užitý jako extraponovaný podmět (15), příslovečná nefinitní věta (16), extraponovaný podmět s vyjádřeným konatelem (17), komplement substantiva (18) a předmět slovesa (19):

5 Oba korpusy jsou dostupné přes rozhraní Lancasterské univerzity (<https://cqpweb.lancs.ac.uk/> [cit. 18. 2. 2021]) a v obou byly použity jednoduché CQP dotazy založené na kombinaci pozic [pos="TO0"], [pos="XX0"] a [pos="V.I"] v BNC a [pos="TO"], [pos="XX"] a [pos="V.I"] ve Spoken BNC2014.

6 Korpus je dostupný online, viz <<https://www.english-corpora.org/coha/>> [cit. 18. 2. 2021].

- (15) *To what extent it was in his mind **to not judge**...* (1838)
 (16) *It is time the real worth of each and every argument was known and inquired into, so as **to not take** it as the pass-word of party...* (1844)
 (17) *It is not goot, for people **to not care** what ozer people thinks about them.* (1852)
 (18) *his desire **to not engage** further in active work* (1867)
 (19) *I'd like **to not come** to-day* (1869)

Ve 20. století dokladů varianty *to not V* přibývá, hranici jednoho výskytu na milion slov nicméně varianta překračuje až v 80. letech.

Následující tabulka zachycuje vývoj relativní frekvence *not to V* a *to not V* (vzhledem k velikosti korpusu) v posledních desetiletích podle korpusu COHA:⁷

	50. léta	60. léta	70. léta	80. léta	90. léta	2000–2009
not to V	169,93	166,99	184,50	175,94	176,33	182,70
to not V	0,69	0,71	0,97	1,66	3,58	4,84
poměr	246,28	235,20	190,21	105,99	49,25	37,75

TABULKA 2. Relativní frekvence (i. p. m.) obou variant mezi lety 1950 a 2009

Poslední řádek tabulky ukazuje, že zatímco v 50. letech odpovídá jednomu užití *not to V* asi 246 užití *not to V*, v 80. letech už na jeden doklad *to not V* připadá pouze 106 dokladů *not to V*, zatímco mezi lety 2000 a 2009 už jednomu užití *to not V* odpovídá pouze přibližně 38 dokladů *not to V*. Rozdíl mezi 50. a 60. lety není statisticky signifikantní ($\chi^2 = 0,0738$; $p \doteq 0,79$), rozdíl mezi 60. a 70. lety také ne ($\chi^2 = 1,8461$; $p \doteq 0,17$); od 80. let je však rozdíl oproti předchozí dekádě vždy statisticky vysoce významný.⁸ Lze tedy tvrdit, že v americké angličtině taktéž dochází v posledních desetiletích k nárůstu frekvence varianty *to not V*.

4. MOŽNÉ RELEVANTNÍ FAKTORY

4.1 CHUNKING

V korpusu Spoken BNC2014 je 144 dokladů *to not V*, v korpusu COHA se *to not V* v období mezi lety 2000 a 2009 vyskytuje celkem 132krát. Abych získal představu, v jakých kontextech se *to not V* používá, těchto 276 dokladů jsem prošel ručně a osm z nich, které nepředstavovaly doklad záporného infinitivu, vyřadil. Ve 187 případech (69,8 %) je infinitiv — stejně jako v příkladech 1, 3, 5, 7 a 12 — použit jako předmět slovesa nebo komplement přídavného nebo podstatného jména, které obvykle vyžaduje

⁷ Pro získání těchto dat byl použit tento dotaz (*v?* = infinitiv slovesa): *not to _v?*, resp. *to not _v?*

⁸ **70. léta vs. 80. léta:** $\chi^2 = 21,3824$; $p < 0,00001$; **80. léta vs. 90. léta:** $\chi^2 = 68,9046$; $p < 0,00001$; **90. léta vs. „nultá“ léta:** $\chi^2 = 14,3196$; $p = 0,000154$

OPEN ACCESS

infinitivní doplnění: nejčastěji po modálních *have to* a v konstrukci s *going to*, dále po slovesech *need*, *want* a *try*, opakovaně se ale *to not V* objevuje i s dalšími predikáty vyžadujícími infinitiv, např.:

- (20) *I'll be alright I'll mm **be able to not use** them cos they make you lisp* (Spoken BNC2014)
- (21) *They **allow** readers **to not get** lost in the middle of a story.* (COHA)
- (22) *How **am I supposed to not get** excited, listening to you try to extort a working man?* (COHA)
- (23) *"It's **a way to not feel** rotten."* (COHA)
- (24) *But it's time for me to take a break. I **would like to not work** for at least four months.* (COHA)

Ve 29 případech (10,8 %) pak infinitiv představuje extrapovaný podmět v evalua-tivní konstrukci s formou *it BE ADJ/N to v* (viz též příklady 2, 4 a 6). Ve 24 dokla-dech (8,9 %) je infinitiv součástí určení účelu (obvykle s užitím výrazu *in order to not*), ostatní doklady (10,5 %) představují jiná užití infinitivu.

Na základě toho se domnívám, že jedním z klíčových faktorů vedoucích k nárůstu varianty *to not V* by mohl být tzv. chunking („shlukování“),⁹ koncept přejatý z kognitivní psychologie — viz zásadní studii Millera (1956); srov. např. Baddeley (2020, s. 43). Omezíme-li se na lingvistiku, jde o koncept, se kterým se pracuje především v kognitivních přístupech k jazyku. Ty — na rozdíl od přístupů generativistických — netvrdí, že jazyk je v mysli samostatný modul, ale naopak vychází z běžných kognitivních procesů, které se uplatňují i při nejazykových kognitivních operacích, jako je právě chunking (srov. Newell, 1990, s. 7). Ten spočívá v tom, že vlivem častého souvškytu se ze dvou nebo více samostatných entit stává entita jediná, tzv. chunk, a přispívá tak významnou měrou k hierarchické organizaci jazyka (Bybee, 2010, s. 34; Divjak — Caldwell-Harris, 2019, s. 70; Diessel, 2019, s. 64).

V jazyce se tento kognitivní mechanismus projevuje nejedivněji například skrze idiomatická spojení slov: například *vrána k vráně sedá* je bezpochyby pro mnoho mluvčích češtiny jednou konstrukcí, která má vlastní formu a význam (srov. Fried, 2013) a která je v paměti uložena jako jeden celek (chunk). Běžným příkladem v angličtině, který je zde relevantnější, je to, že častý souvškyt pomocného slovesa *do* a záporky *not* vedl ke vzniku redukované podoby *don't*, která se vlivem frekvence redukuje i nadále: ve více než 80 % případů užití *don't* mluvčí nevyslovují finální [t] (Bybee, 2010, s. 38). Podobně „učebnicovým“ příkladem chunkingu může být vznik ang-

9 Termíny *chunking* a *chunk* zde po úvaze nepřekládám. Na internetu lze najít český psané texty, které v kontextu kognitivní psychologie překládají *chunking* jako *kouskování*; tento překlad ale (vedle své expresivity) v lingvistickém kontextu nedává smysl: podstatou chunkingu v jazyce je právě naopak „shlukování“, nikoliv „kouskování“; i v kognitivní psychologii je koneckonců chunking chápán jako „rozkouskování“ a následně „shlukování“: například telefonní čísla běžně mentálně rozdělujeme („rozkouskováváme“) na tři trojčíslí, která jsou ale výsledkem „shlukování“ jednotlivých číslic a která si dokážeme zapamatovat snáze.

lického chunku *going to* a jeho následná redukce, která se běžně reflektuje i v grafické podobě *gonna* (v substandardních varietách chunking zachází ještě dále a „původní“ *I am going to* se může redukovat až na *I'ma*). Na základě toho není vůbec překvapivé, že mluvčí někdy po *going* nepoužijí *not to V*, nýbrž *to not V*:

- (25) *no like we're not **going to not watch** it just because you don't like it* (Spoken BNC2014)
 (26) *that's **going to not be** practical to store in the garage is it?* (Spoken BNC2014)
 (27) *I am **gonna not mow** my grass my lawn next year are you?* (Spoken BNC2014)

Na základě výše uvedeného se dá tvrdit, že varianta *to not V* se používá nejčastěji po predikátech typu *need*, *want* či *try*, v rámci evaluativní konstrukce (*it BE ADJ/N to v*) nebo jako součást určení účelu (často s výrazem *in order to*, který je jasně výsledkem chunkingu) proto, že tato slovesa, resp. tyto konstrukce jsou tak silně asociovány s infinitivním *to*, že zápornka *not* se vkládá až za celý chunk (*need to not V*), ne mezi jeho částí (*need not to V*). Chunkingu sekvencí *V + infinitivní to* se ve své studii cíleně věnují Lorenz a Tizón-Couto (2019).

Síla spojení dvou po sobě jdoucích slov na základě chunkingu je určována frekvencí, s jakou se tato dvě slova společně užívají (Bybee, 2010, s. 25). Pokud se podíváme, jak často se v korpusu americké angličtiny COCA (Corpus of Contemporary American English)¹⁰ vyskytují vybraná slova, která jsou často (bezprostředně) následována infinitivem, a jak často se tato slova vyskytují s bezprostředně následujícím infinitivem, zjistíme například, že 97 ze sta užití adjektiva *able* je bezprostředně následováno slovem *to*. Tento a tři další příklady shrnuje následující tabulka:

Slovo	Frekvence	Frekvence (slovo + to)	Poměr výskytů s to
<i>able</i>	279480	271630	97,2 %
<i>opportunity</i>	101097	49072	48,5 %
<i>plan</i>	198435	31095	15,7 %
<i>claim</i>	75869	11286	14,9 %

TABULKA 3. Poměr výskytu čtyř slov s to v korpusu COCA

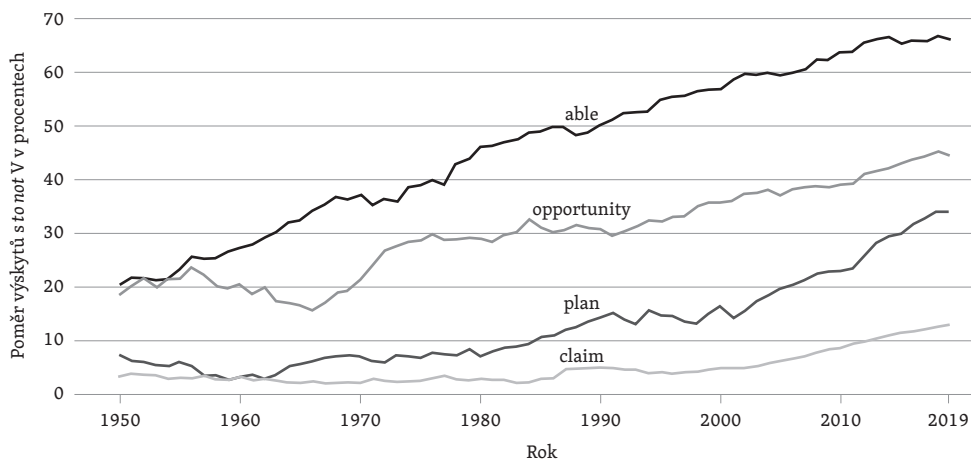
Na základě těchto dat lze předpokládat, že pokud je chunking významným faktorem vedoucím k nárůstu frekvence *to not V*, variantu *to not V* bychom měli nejčastěji najít právě po adjektivu *able*, méně často po substantivu *opportunity*, méně často po slovu *plan* a nejméně často po slovu *claim*.¹¹

Následující graf znázorňuje vývoj poměru frekvence těchto čtyř slov (resp. slovních tvarů) bezprostředně před *to not* a součtu jejich frekvence před *to not* a *not to*

¹⁰ Korpus je dostupný online, viz <<https://www.english-corpora.org/coca/>> [cit. 18. 2. 2021].

¹¹ Má tvrzení jsou zde samozřejmě zjednodušující, neboť zcela pomíjejí a) jiné tvary těchto slov a b) to, že například *plan* a *claim* jsou jak substantiva, tak slovesa.

GRAF 1. Vývoj poměru varianty *to not V* po čtyřech slovních tvarech

(mezi lety 1950 a 2019), a to na základě dat z tzv. Google n-gramů,¹² tj. dat z velkého korpusu tištěných knih.

Graf zachycuje např. to, že *able to not* představovalo v roce 1950 přibližně pětinu všech negativních infinitivů předcházených slovem *able* (tj. poměr *able to not* : *able to not* byl asi 4 : 1), zatímco v roce 2019 mělo 66,3 % negativních infinitivů po *able* formu *able to not* (tj. poměr *able to not* : *able to not* byl asi 1 : 2).

Jak je patrné z grafu, vývoj ve prospěch varianty *to not* je nejvýraznější po adjektivu *able* (20,5 % → 66,3 %), méně příznivý po slovních tvarech *opportunity* (18,6 % → 44,8 %) a *plan* (7,5 % → 34,1 %), nejméně příznivý (avšak ne zcela zanedbatelný) pak po tvaru *claim* (3,4 % → 12,8 %). To zdánlivě odráží to, jak často se jednotlivé tvary objevují v korpusu COCA bezprostředně před *to* (viz tabulku 3): přibližně v 97,2 % výskytů adjektiva *able* bezprostředně následuje *to*, pro *opportunity* je poměr výskytů *opportunity to* nižší (48,5 %), pro *plan* (15,7 %) a *claim* (14,9 %) nejnižší. Na základě těchto údajů by bylo možné tvrdit, že syntagma (chunk) *able to* je spojeno silněji než *opportunity to*, to silněji než *plan to* a to silněji než *claim to*. Různá míra asociace (chunkingu) se pak odráží i v tom, jak často se dané slovo objevuje bezprostředně před *to not V*. Je nicméně patrné, že tzv. chunking není absolutním nebo jediným prediktorem vývoje konkurence *not to V* a *to not V*.¹³

¹² Viz <<https://books.google.com/ngrams/info>>.

¹³ Pro několik desítek slovních tvarů často následovaných infinitivním doplněním (*able*, *want*, *need*, *try* apod.) jsem zkoušel zjišťovat sílu korelace mezi mírou asociace mezi těmito tvary a *to* (kterou lze chápat jako aproximací míry chunkingu) a tím, jak moc se mezi lety 1950 a 2019 zvýšil po daném slovním tvaru poměr varianty *to not V*, případně jaký je tento poměr pro rok 2019. Mezi těmito údaji existují slabé, ale statisticky nevýznamné korelace.

4.2 VÝZNAM

Dalším možným faktorem by mohl být význam. Jak už jsem zmínil ve druhém oddílu, Radford (2009, s. 163) se introspektivně domnívá, že *to not V* může být asociováno s rysem úmyslnosti (*He decided to not cooperate with the police* podle něj vyjadřuje úmyslnější projev vzdoru než odpovídající věta s *not to V*). Abych se pokusil Radfordovu domněnku empiricky ověřit, na základě předpokladu, že možné významové rozdíly by se mohly odrážet v tom, jaká slovesa se používají s variantami *not to V* a *to not V*, jsem provedl distinktivní kolexémovou analýzu, tj. typ kolostrukční analýzy (Stefanowitsch — Gries, 2003; Lehečková, 2017).

V té jsem srovnal chování 201 sloves, která se v korpusu COCA objevují po *to not* alespoň desetkrát, z hlediska toho, jak „tíhnou“ buď k variantě *not to V*, nebo k variantě *to not V*. S variantou *not to* je zcela nepřekvapivě nejsilněji asociováno sloveso *mention* (viz ustrnulý výraz — chunk — *not to mention*, (ani) nemluvě o') a statisticky velmi významně ($p < 0,001$)¹⁴ také slovesa *say*, *worry*, *notice*, *blame*, *move*, *love*, *come*, *touch*; statisticky významná ($p < 0,01$) je též asociace se slovesy *laugh*, *hear*, *return* a *tell*. K variantě *to not* silně „tíhne“ řada sloves, nejsilnější je asociace se slovesy *want*, *let*, *allow*, *get*, *know*, *feel*, *give*, *pay*, *understand*, *see*, *realize*, *need*, *care*, *include*, *believe*, *exist*, *make* a řadou dalších (všechna tato slovesa mají velice vysokou asociací míru s variantou *to not V*, která odpovídá hodnotám p výrazně nižším než 0,001). Vzhledem k sémantické různorodosti obou skupin sloves se domnívám, že výsledky distinktivní kolexémové analýzy neumožňují identifikaci obecnějších významových rozdílů mezi variantami *not to V* a *to not V*.

Provedl jsem také základní kolexémovou analýzu, další typ kolostrukční analýzy, s jejíž pomocí jsem změřil míru atrakce stejných 201 sloves k variantě *to not V*. Ačkoliv výhodou kolostrukční analýzy je to, že „znevýhodňuje“ slovesa, která jsou obecně častá a jejichž častý souvyskyt s *to not* tak může být výsledkem náhody, analýza zjistila vysokou míru asociace mezi *to not V* a velice častými slovesy (např. *get*, *let*, *take*, *give*, *allow*, *make*, *use*, *go* a *feel*). Mezi slovesy, která vykazují vysokou míru asociace s variantou *to not V* a zároveň jsou relativně dobrými prediktory výskytu varianty *to not V*, nicméně figurují sémanticky specifická slovesa *offend*, *disturb*, *interfere*, *embarrass*, *disclose*, *renew*, *cooperate*, *allow*, *rush*, *obey*, *publish*, *interrupt*, *screw*, *acknowledge*, *bother*, *pursue*, *waste*, *worry*, *release*, *react*, *repeat*, *participate*, *vote* a *enforce*.¹⁵

Pozornost zde může upoutat především skupina sémanticky blízkých sloves *offend*, *disturb*, *interfere*, *embarrass*, *interrupt* či *bother*, která souvisejí s určitým ohrožováním „tváře“ jiného člověka. Řada dokladů s těmito slovesy naznačuje, že by zde skutečně mohl vystupovat do popředí rys větší úmyslnosti, jak se domnívá Radford:

14 To v kontextu kolostrukční analýzy znamená, že asociací síla varianty *not to V* měřená Fisherovým exaktním testem je vyšší než 3, což odpovídá hodnotám $p < 0,001$, resp. vyšší než 2, což odpovídá hodnotám $p < 0,01$.

15 To, že tato slovesa jsou relativně dobrými prediktory výskytu *to not V*, konkrétně znamená, že mezi tisíci doklady každého z těchto sloves by měl být minimálně jeden — ale např. v případě *offend* osm — doklad *to not V*.

OPEN ACCESS

(28) *We work very quietly... to not disturb the gentry.* (COCA)

(29) *he made sure to not offend their privacy* (COCA)

Velké množství dokladů však takovou interpretaci připouští, nicméně k ní nijak nevybízí, a navíc obsahuje *to not V* opět po predikátech či konstrukcích, u nichž se užití *to not V* dá (částečně) vysvětlovat na základě chunkingu (srov. časté *desire to, promise to* apod.):

(30) *My safety is my #1 concern with a **desire to not** offend others coming in a very close second.* (COCA)

(31) *Society **promises to not** interfere with most things.* (COCA)

Žádné z posledních zmíněných sloves (*offend, disturb, interfere, embarrass, interrupt, bother*) navíc podle distinktivní kolexémové analýzy netíhne k *to not V* výrazněji než k *not to V* (naopak *disturb* tíhne k *not to V*, ale tento výsledek není statisticky významný a může být výsledkem náhody). Není tedy zcela jasné, do jaké míry potenciální sémantická specializace *to not V* může hrát roli, resp. do jaké míry o ní lze skutečně hovořit.

4.3 PROZODICKÉ FAKTORY

Mezi dalšími faktory, které by pro volbu varianty *to not V* mohly být relevantní, je patrně třeba zmínit i faktory prozodické. To naznačují i doklady z psaných textů, v nichž je *not* psáno velkými písmeny (příklad (32) pochází z textu emailové zprávy):

(32) *People who want **to NOT** make sick jokes etc should be ‘reserving the right’ :-)* (BNC)

(33) *By the way, can’t wait to see the arrest warrants issued for Katherine Bigelow or last minute re-writes being done **to NOT** offend Islam.* (COCA)

5. SHRNUÍ

V tomto textu jsem doložil, že v posledních desetiletích skutečně dochází k nárůstu frekvence varianty *to not V* na úkor varianty *not to V*, a to do takové míry, že po některých predikátech je tato varianta už běžnější (např. *able to not* je už patrně užíváno častěji než *able not to*). Domnívám se, že jednou z hlavních hnacích sil této změny je tzv. chunking: např. *able* se tak často používá v syntagmatu *able to*, že z tohoto syntagmatu se může stávat jeden chunk, což logicky vede k tomu, že *not* je užito až po to. Není však zcela vyloučeno, že roli by také mohla hrát například potenciální sémantická diference variant *not to V* a *to not V*, která by mohla v některých kontextech přispět k volbě varianty *to not V*. Významová heterogenost sloves, která podle distinktivní kolexémové analýzy tíhnou k jedné z variant, ale nedovoluje tvrdit, že varianty jsou sémanticky diferenciovány. Je nicméně pravděpodobné, že roli hrají i další faktory, především faktory prozodické. K získání konkrétnější představy o významu a interakcích těchto — a případně dalších — faktorů by však bylo třeba provést sofistikovanější analýzu.

ZDROJE

- BNC: *British National Corpus*. <<https://cqpweb.lancs.ac.uk/bncxmlweb/>> [cit. 18. 2. 2021].
- COCA: *Corpus of Contemporary American English*. <<https://www.english-corpora.org/coca/>> [cit. 18. 2. 2021].
- COHA: *Corpus of Historical American English*. <<https://www.english-corpora.org/coha/>> [cit. 18. 2. 2021].
- Spoken BNC2014. <<https://cqpweb.lancs.ac.uk/bnc2014spoken/>> [cit. 18. 2. 2021].
- Google Ngram Viewer. <<https://books.google.com/ngrams/>> [cit. 23. 2. 2021].
- BURNETT, D. (2016): *The Idiot Brain. A Neuroscientist Explains What Your Head Is Really Up To*. Londýn: Faber & Faber.
- CUMMINS, J. (2020): *American Dirt*. Londýn: Headline Publishing Group.
- GRIES, S. Th. (2013): 50-something years of work on collocations. What is or should

be next... *International Journal of Corpus Linguistics*, 18, 1, s. 137–165.

- IMBO, F. (2019): How not to take things personally. *TEDxMechelen*. <https://www.ted.com/talks/frederik_imbo_how_not_to_take_things_personally_mar_2020> [cit. 21. 1. 2021].
- ROONEY, S. — BIRCH, A. (2019): *Normal People: Episode 2*. Dublin: Element Pictures. <<http://downloads.bbc.co.uk/writersroom/scripts/normal-people-ep2-yellow-revisions-10.07.19.pdf>> [cit. 20. 1. 2021].
- SPECTER, M. (2010): The danger of science denial. *TED2010*. <https://www.ted.com/talks/michael_specter_the_danger_of_science_denial?language=en#t-879820> [cit. 20. 1. 2021].

LITERATURA

- AARTS, B. (2011): *Oxford Modern English Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- ANDERWALD, L. (2002): *Negation in Non-Standard British English: Gaps, regularizations and asymmetries*. Londýn: Routledge.
- BADDELEY, A. (2020): Short-term memory. In: A. BADDELEY — M. W. EYSENCK — M. C. ANDERSON, *Memory*. 3. vydání. Londýn: Routledge, s. 41–68.
- BERLAGE, E. (2009): Prepositions and postpositions. In: G. ROHDENBURG — J. SCHLÜTER (eds.), *One Language, Two Grammars? Differences between British and American English*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 130–148.
- BIBER, D. a kol. (2007): *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Longman.
- BLANCHETTE, F. (2015): *English Negative Concord, Negative Polarity, and Double Negation*. Disertační práce. New York: The City University of New York.
- BYBEE, J. (2010): *Language, Usage and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BUTTERFIELD, J. (ed.) (2015): Split infinitive. In: *Fowler's Dictionary of Modern English Usage*. Oxford: Oxford University Press. <<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199661350.001.0001/acref-9780199661350-e-5585>> [cit. 1. 2. 2021].
- CARNIE, A. (2012): *Syntax. A Generative Introduction*. Wiley-Blackwell.
- CLOSE, R. A. (1987): Notes on the Split Infinitive. *Journal of English Linguistics*, 20, 2), s. 217–229.
- DAVIES, M. (2012): Expanding horizons in historical linguistics with the 400-million word corpus of historical American English. *Corpora*, 7, 2, s. 121–157.
- DEPRAETERE, I. — LANGFORD, C. (2020): *Advanced English Grammar: A Linguistic Approach*. New York: Bloomsbury Academic.
- DÉPREZ, V. (2017): What is Strict Negative Concord? Lessons from French Based Creoles. In: D. ZIEGELER — Z. BAO (eds.), *Negation and Contact: With special focus on Singapore English*.

- Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 81-114.
- DIESSEL, H. (2019): *The Grammar Network: How Linguistic Structure is Shaped by Language Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DIVJAK, D. — CALDWELL-HARRIS, C. (2019): Frequency and entrenchment. In: D. DIVJAK — E. DĄBROWSKA (eds.), *Cognitive Linguistics: Foundations of Language*. Berlin: De Gruyter Mouton, s. 61-86.
- DUŠKOVÁ, L. a kol. (2012): *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia.
- EGAN, T. (2008): *Non-finite Complementation: A usage-based study of infinitive and -ing clauses in English*. Amsterdam / New York: Rodopi.
- FITZMAURICE, S. M. (2000): The Great Leveler: The Role of the Spoken Media in Stylistic Shift from the Colloquial to the Conventional. *American Speech*, 75, 1, s. 54-68.
- FRIED, M. (2013): Pojem konstrukce v konstrukční gramatice. *Časopis pro moderní filologii*, 95, 1, s. 9-27.
- GILMAN, E. W. (ed.) (1989): *Webster's Dictionary of English Usage*. Springfield: Merriam-Webster.
- GONZALEZ, W. D. W. — DITA, S. N. (2017): Split Infinitives across World Englishes: a corpus-based investigation. *Asian Englishes*, 20, 3, s. 242-267.
- HUDDLESTON, R. (1984): *Introduction to the Grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HUDDLESTON, R. — PULLUM, G. K. (2002): *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- IYEIRI, Y. (ed.) (2005): *Aspects of English Negation*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- JESPERSEN, O. (1917): *Negation in English and Other Languages*. Kodaň: Bianco Lunos Bogtrykkeri.
- KATO, K. (2001): *Not to be or to not be: More on Split Negative Infinitives*. *American Speech*, 76, 3, s. 312-315.
- KAUNISTO, M. — RUDANKO, J. (2019): *Variation in Non-finite Constructions in English. Trends Affecting Infinitives and Gerunds*. Palgrave Macmillan.
- KIM, J.-B. (2000): *The Grammar of Negation. A Constraint-Based Approach*. Stanford: CSLI Publications.
- KOSTADINOVA, V. (2018): *Language prescriptivism: attitudes to usage vs. actual language use in American English*. Disertační práce. Leiden: Leiden University.
- LEHEČKOVÁ, E. (2017): Využití korpusových metod v popisu češtiny: příklad kolostrukční analýzy. *Časopis pro moderní filologii*, 99, 2, s. 167-180.
- LORENZ, D. — TIZÓN-COUTO, D. (2019): Chunking or predicting — frequency information and reduction in the perception of multi-word sequences. *Cognitive Linguistics*, 30, 4, s. 751-784.
- LOVE, R. a kol. (2017): The Spoken BNC: Designing and building a spoken corpus of everyday conversation. *International Journal of Corpus Linguistics*, 22, 3, s. 319-344.
- MAZZON, G. (2014): *A History of English Negation*. Londýn: Routledge.
- MIKULOVÁ, M. (2011): *Split Infinitive — Corpus Analysis*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- MILLER, G. (1956): The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review*, 63, s. 81-97.
- NASU, N. (2002): Negative infinitives and their implications for phrase structure. *Journal of Foreign Studies*, 53, 3, s. 123-135.
- NEWELL, A. (1990): *Unified Theories of Cognition*. Cambridge: MIT Press.
- NEWMAN, E. (2018): In (Do-)Support of Phrasal Auxiliary Movement. Handout k prezentaci z konference OLINCO. Olomouc: Univerzita Palackého. Dostupné online z <https://esnewman.github.io/elisnewman/olinco_handout.pdf> [cit. 1. 2. 2021].
- OUHALLA, J. (1990): Sentential negation, relativized minimality and the aspectual status of auxiliaries. *The Linguistic Review*, 7, 2, s. 183-231.
- PERALES-ESCUADERO, M. D. (2011): To Split or to Not Split: The Split Infinitive Past and Present. *Journal of English Linguistics*, 39, 4, s. 313-334.

- POUTSMA, H. (1923): *The Infinitive, the Gerund and the Participles of the English Verb*. Groningen: P. Noordhoff.
- QUIRK, R. a kol. (1985): *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Longman.
- RADFORD, A. (2009): *Analysing English Sentences. A Minimalist Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- RUDANKO, P. — RUDANKO, J. (2018): *Corpus-Based Studies on Non-Finite Complements in Recent English*. Palgrave Macmillan.
- ROHDENBURG, G. — SCHLÜTER, J. (2009): New departures. In: G. ROHDENBURG — J. SCHLÜTER (eds.), *One Language, Two Grammars? Differences between British and American English*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 364–423.
- RUDANKO, J. (2011): *Changes in Complementation in British and American English: Corpus-Based Studies on Non-Finite Complements in Recent English*. Palgrave Macmillan.
- RUDANKO, J. (2017): *Infinitives and Gerunds in Recent English. Studies on Non-Finite Complements with Data from Large Corpora*. Palgrave Macmillan.
- SANDERS, P. B. (1988): Surface Science, Catalysis and the Split Infinitive. *Applied Catalysis*, 42, 1, s. 194.
- SELDON, T. M. (1963): Prepositions and split infinitives! *Anesthesia & Analgesia*, 42, 5, s. 550.
- SCHABES, G. A. (1994): A Divided Opinion About Split Infinitives. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 52, 11, s. 1231.
- STEFANOWITSCH, A. — GRIES, S. Th. (2003): Collostructions: Investigation the interaction between words and constructions. *International Journal of Corpus Linguistics*, 8, 2, s. 209–243.
- TIEKEN-BOON VAN OSTADE, I. — TOTTIE, G. — VAN DER WURFF, W. (eds.) (1999): *Negation in the History of English*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- WALLAGE, P. W. (2017): *Negation in Early English: Grammatical and Functional Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

